

Nasjonal og kommunal bærekraft

Norsk Rådmannsforum: NPM2018

Sjeføkonom Øystein Dørum, NHO
Oslo, 18. januar 2019

Overblikk

- Næringslivets perspektivmelding: Tretrinnsrakett
  1. NPM: Objektiv, deskriptiv – felles virkelighetsforståelse
  2. Dernest: Er skuta riktig rigget? Veikart?
  3. Politikkgjennomslag
- Aldring, inkludering og statsfinansiell bærekraft
- Klimautfordringene: Bærekraft og løsninger

Identifisere og beskrive drivere, vurdere virkninger

Fremtidens mobilitet

Fremtidens arbeidsliv

Fremtidens offentlige sektor

Fremtidens næringsliv

NPM2018 oppsummert i syv hovedutfordringer

Overordnet. Et godt samfunn. Bedriftenes bidrag. Jobber og verdiskaping

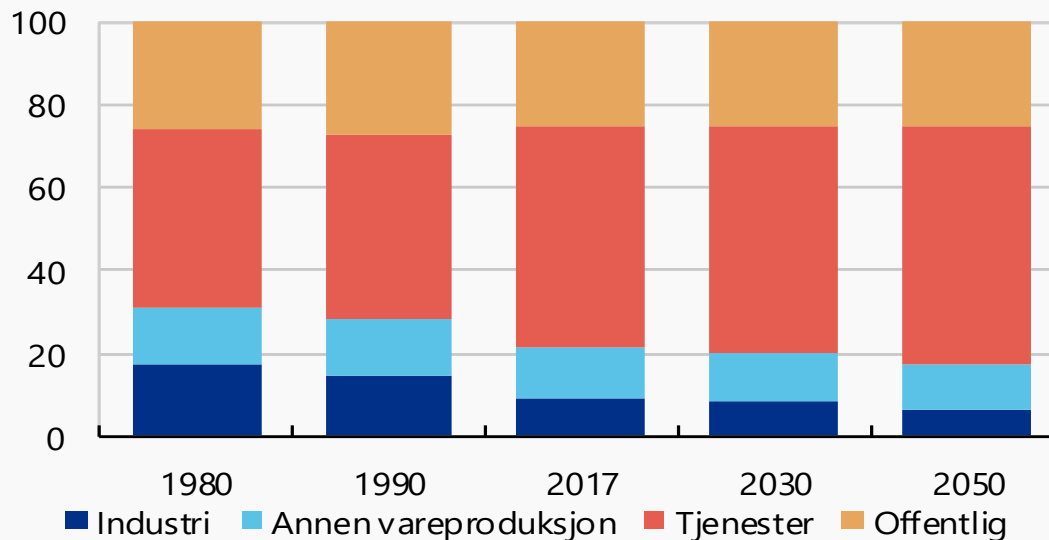
1. Tillit: Konkurransfordelen i et tillits- og samarbeidsbasert samfunn må bevares
2. Handel: Våre varer og tjenester må ha friest mulig tilgang til markeder utenlands
3. Naturgitte fortrinn må brukes til å øke verdiskapingen
4. Klima: Vi må maksimere verdien av våre ressurser hensyntatt togradersmålet
5. Inkludering: Vi må inkludere for å trygge verdiskaping og bærekraften i velferden
6. Digitaliseringen må brukes til å få mer ut av våre ressurser, også de menneskelige
7. Demografisk motvind må møtes med nye løsninger som kan trygge velferden

Næringslivet på laget: Del av løsningen

- $\frac{3}{4}$ av BNP, 2 av 3 jobber
- Samhandel
- Innovasjon
- Naturressurser
- Inkludering
- Finansiering

Fastlands-Norge: Produksjon

Prosent av total produksjon. Faste priser

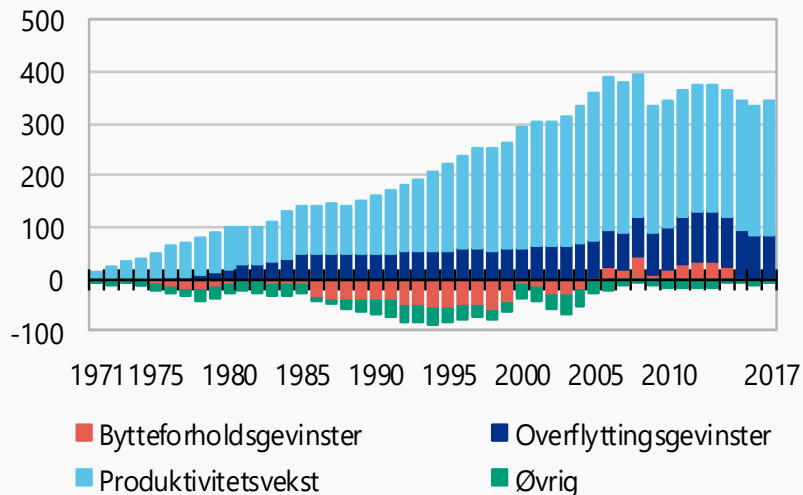
Kilde: Statistisk sentralbyrå/NAM/NHO

«Velstandsreisen»: Norge har lyktes godt

3* siden 1970. Marked. Åpen. Ressurser. Skaperkraft. Samarbeid. Velferd. Fred.

Disponibel realinntekt per innbygger

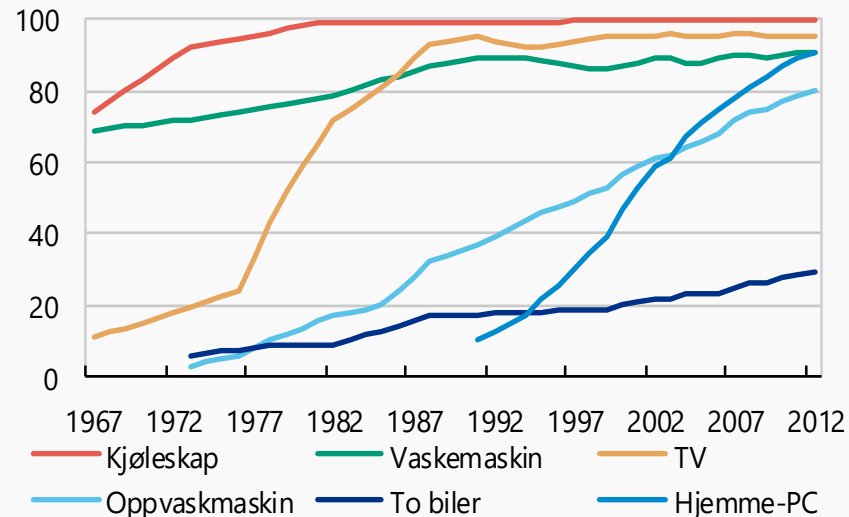
Dekomponering av akkumulert vekst. 1000 2017-kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå/NHO

Husholdningenes eie av forbruksvarer

Prosent av alle husholdninger

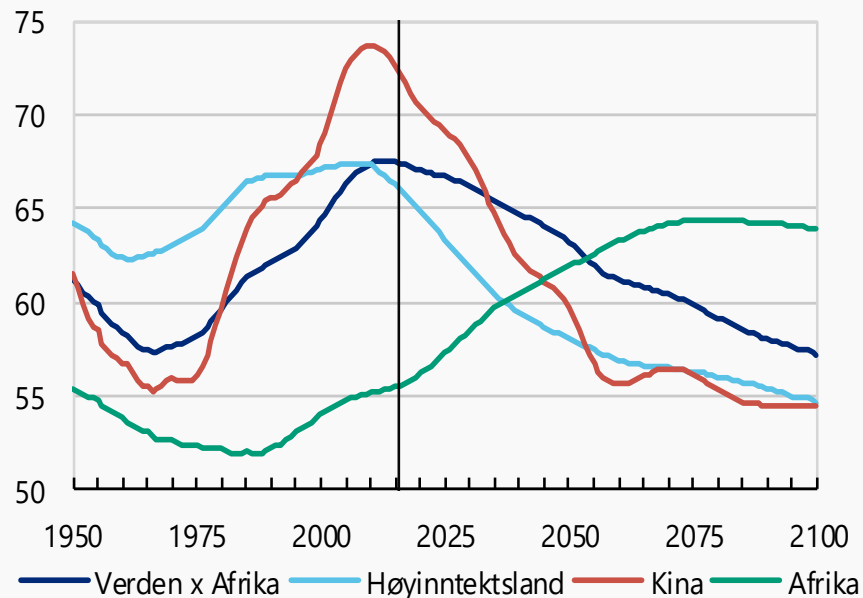

Kilde: Statistisk sentralbyrå/NHO

Demografi: Fra med- til motvind

~70m/år (0,9%). Med unntak av Afrika øker «eldrebyrden» over hele verden

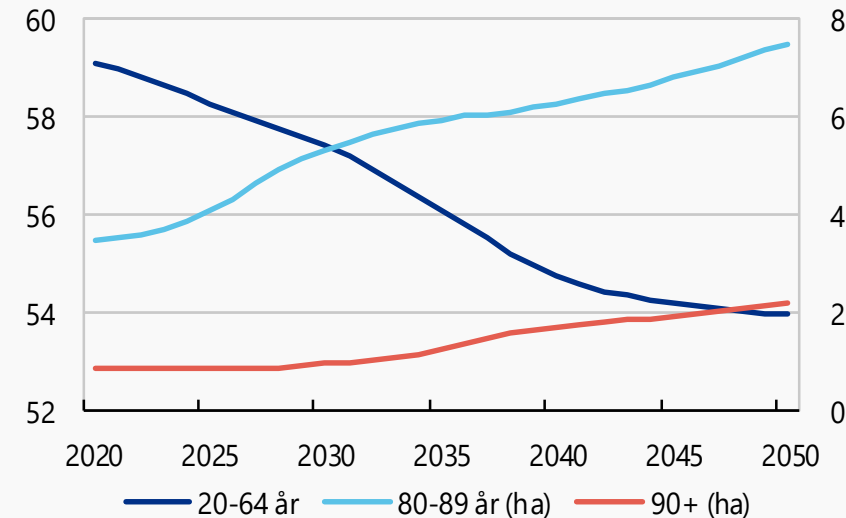
Befolkning 15-64 år/alle, prosent

Kilde: FNs befolkningsfremskrivninger, middelalternativet/NHO

Befolkning i ulike aldersgrupper

Prosentandel. SSBs middelalternativ

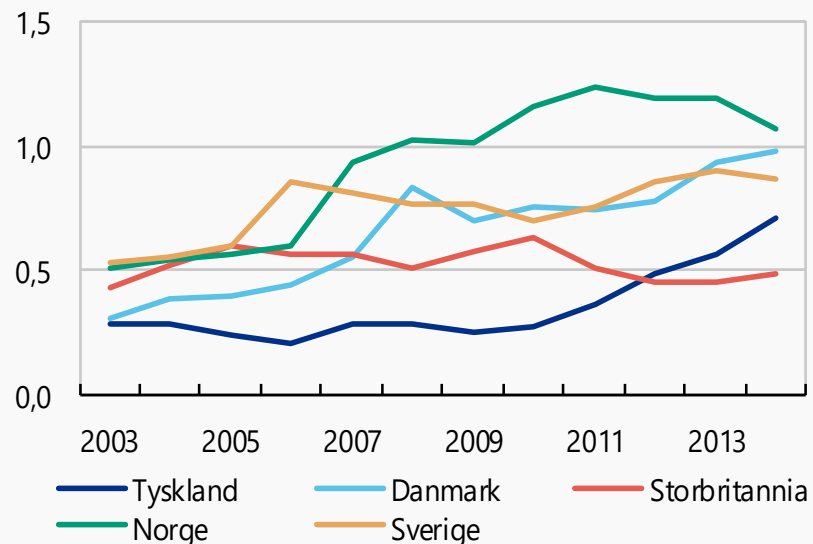
Kilde: Statistisk sentralbyrå, juni 2018/NHO

Migrasjon: Mennesker på søken etter et bedre liv

«Ny» globaliseringsdimensjon. Krig, katastrofer, nød, økonomi, «brohoder»

Bruttoinnvandring

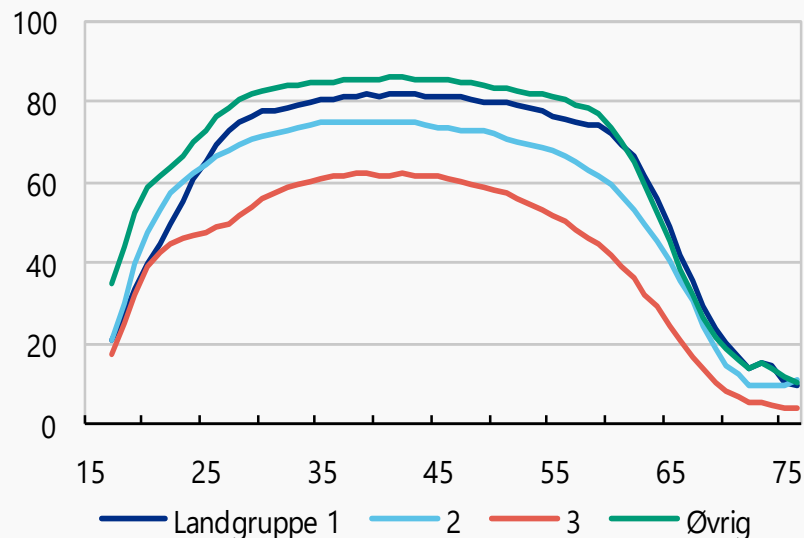
Prosent av befolkning

Kilde: Finansdepartementet, PM17/NHO

Syssettingsrater etter alder, 2015

Innvandrere og øvrig befolkning. Prosent. 5-års snitt.

Kilde: Finansdepartementet, PM17/NHO

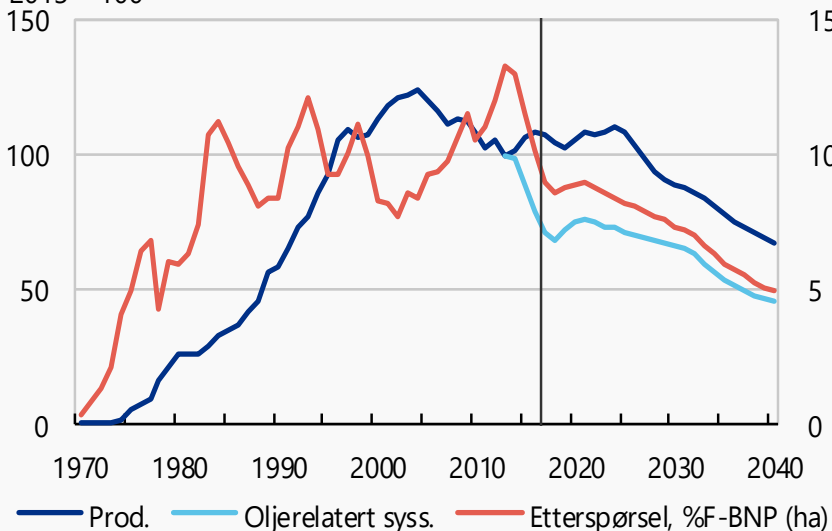

Norge: Aldring + oljealder på hell => Budsjettskvis

«Flaks» avløst av mer normale priser. Kort: Fra 12''' til 6'''/år. Lang: -5'''/år

Oljevirkksomheten

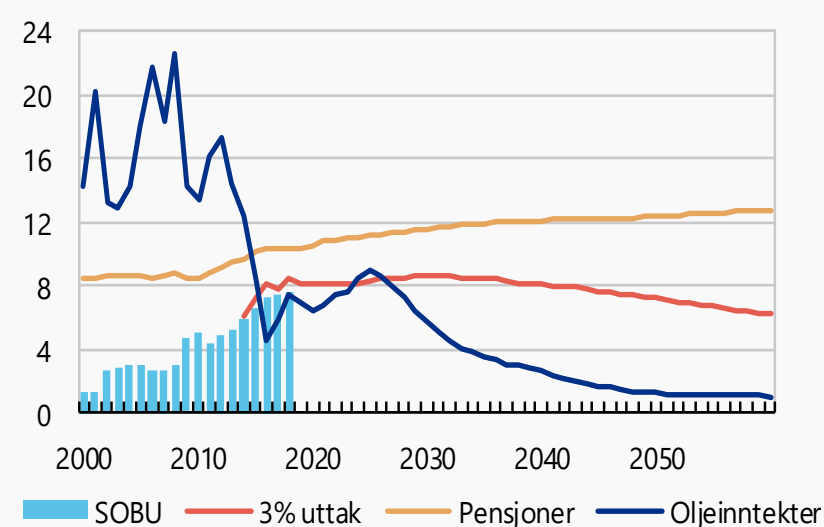
2013 = 100

Kilde: Finansdepartementet, PM17 & RNB17NHO

Budsjettindikatorer

Prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge

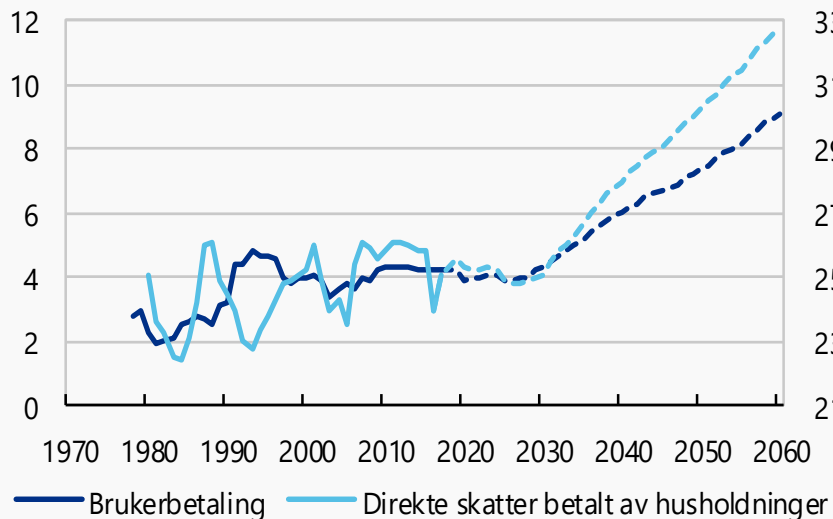
Kilde: Finansdepartementet, RNB18/NHO

Økte skatter? Flaks? Slakte «elefanten? Vinn-vinn?

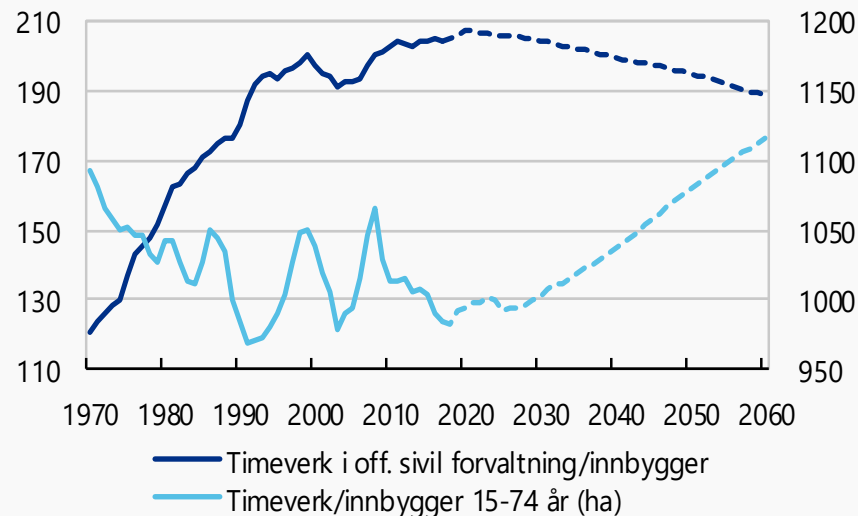
Velferdskutt. Skattehopp. Økt oljepris/rente. Oljefond. Jobbe mer/smartere.

Økt brukerbetaling/økte skatter

Prosent av Fastlands-BNP

Vinn-vinn: Økt arbeidsinnsats/økt effektivitet

Kilde: Finansdepartementet, Perspektivmeldingen/NHO

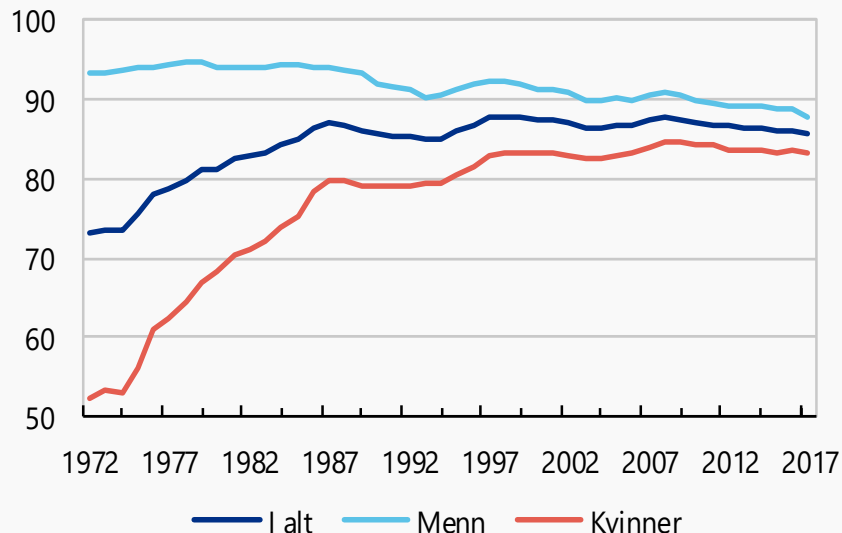
Kilde: Finansdepartementet, Perspektivmeldingen/NHO

Økende inkluderingsutfordringer

M25-54 -4,6pp på 20 år. Tilsvarende 50'.

Norge: Arbeidsstyrke 25-54 år

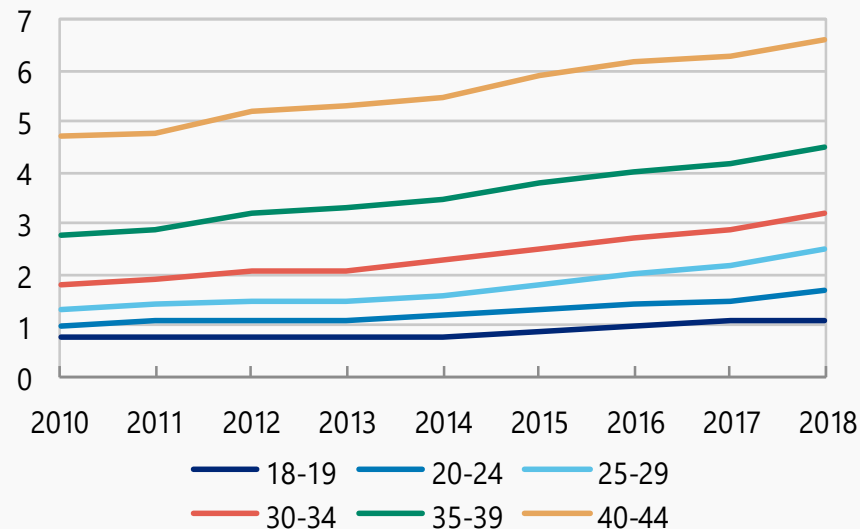
Prosent av befolkningen

Kilde: SSB/NHO

Norge: Mottakere av uføretrygd

I prosent av befolkningen. Etter alder. Pr. mars hvert år.

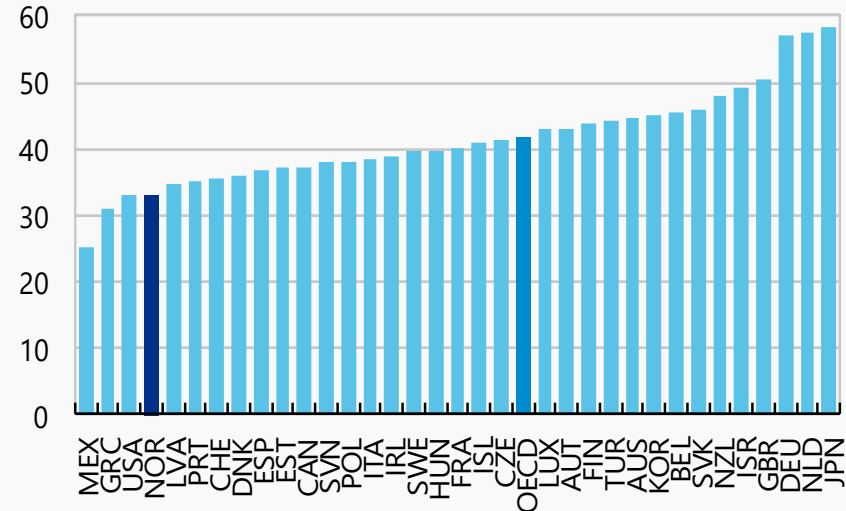
Kilde: NAV/NHO

Fremtidens offentlige sektor: Ikke større, smartere

- 'Haikjeften': Mindre handlingsrom
- Allerede én av tre i offentlig sektor
- Mer ut av ressursene: Innovasjon
- Endret arbeidsdeling off./privat?
- Brukerfinansiering: Private valg
- Innkjøp: Resultater, ikke 'produkt'
- Aldring treffer flere land: Eksport!

Kjøp av varer og tjenester

Prosent av offentlige produksjonskostnader

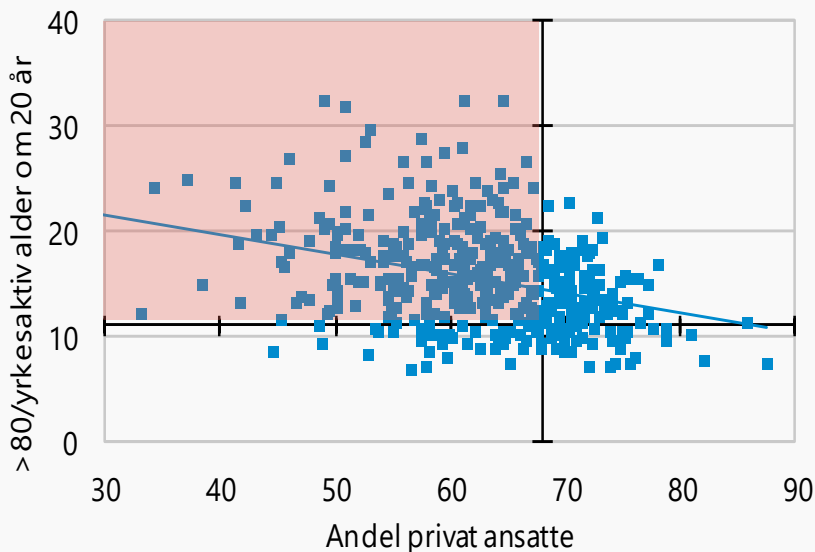

Kilde: OECD, Government At A Glance, 2017/NHO

Mange kommuner i (svært) utsatt posisjon

Privat ansatte og aldring

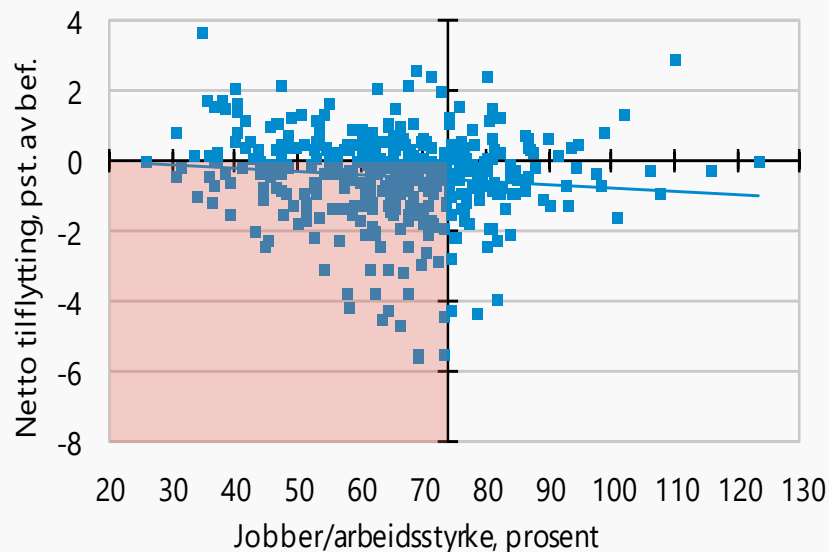
422 norske kommuner, 2017. Akser = landsgj.snitt

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Menon, Kommune-NM/NHO

Sysselsatte og nettotilflytting

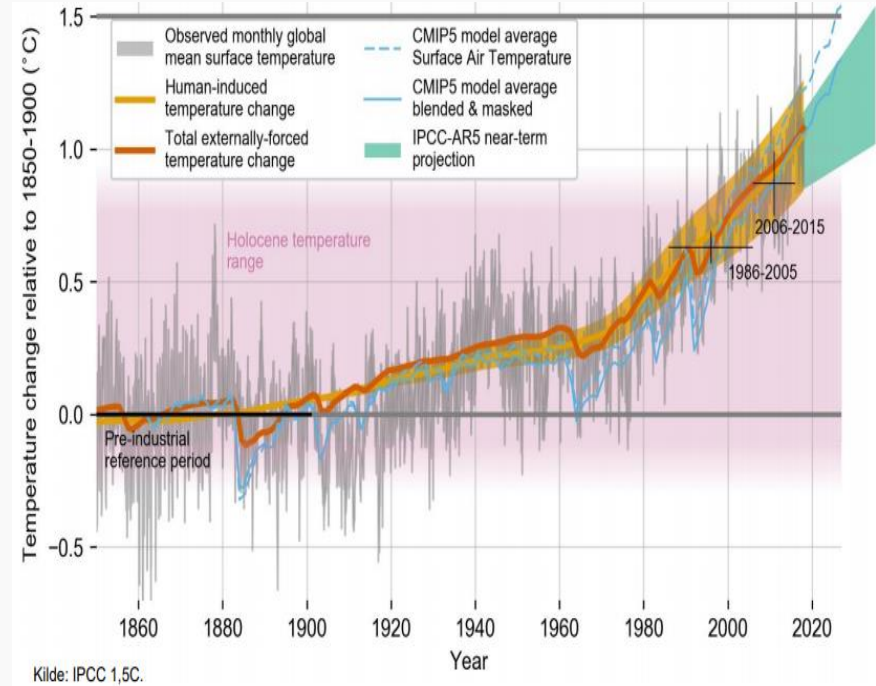
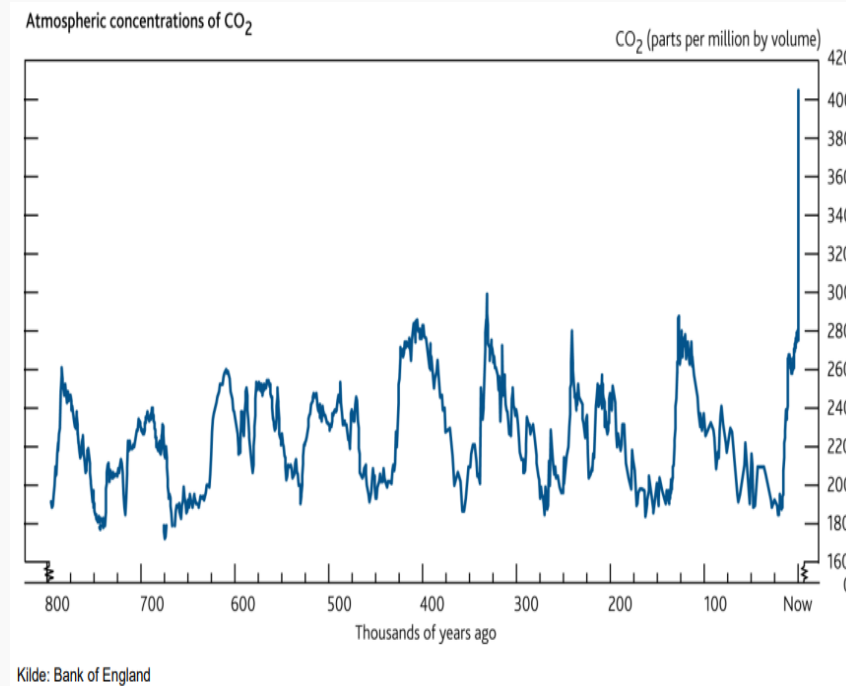
422 norske kommuner, 2017. Akser = landsgj.snitt

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Menon, Kommune-NM/NHO

Klima. Noen tviler. De fleste av oss gjør ikke det.

Effekten har vært kjent/omtalt siden 1824

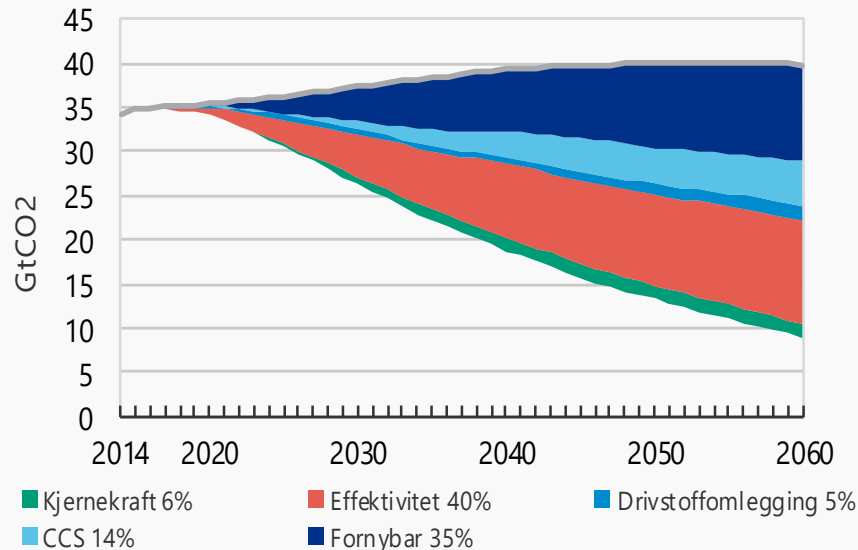
Energi og klima: Skriften på veggen

- Paris, 2'/1½'C: Nullutslipp 2075/2045
- EU-Ks visjon: 2050. Tiltrådt NHO/Sl...
- Fordrer bredt sett løsninger (figur)
- Strammere forpliktelser?
- Raskere teknologiskift
- Fordrer bred deltakelse (konkurrenter)
- Klimarisiko: Overgang/fysisk

=> Muligheter

Globale CO₂-utslippsreduksjoner

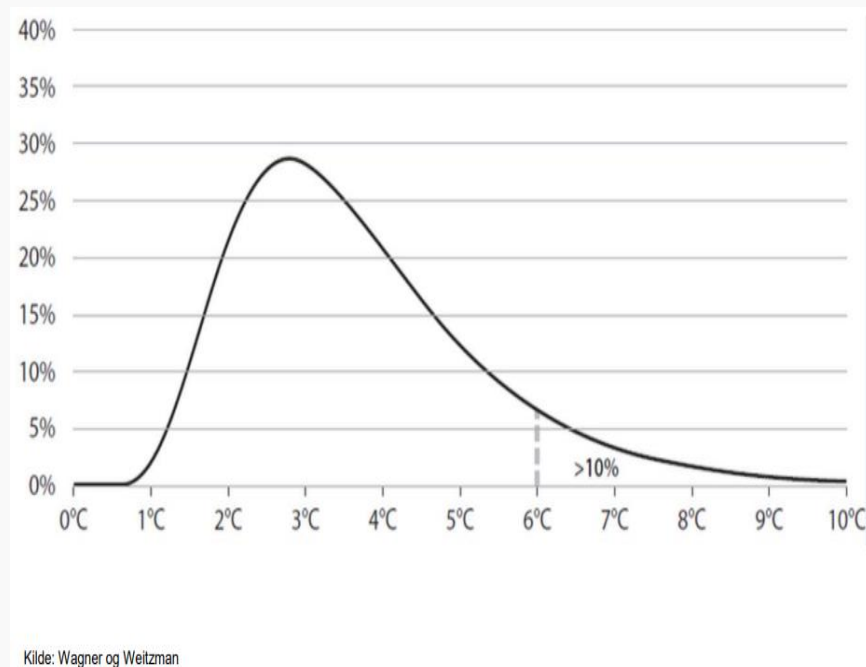
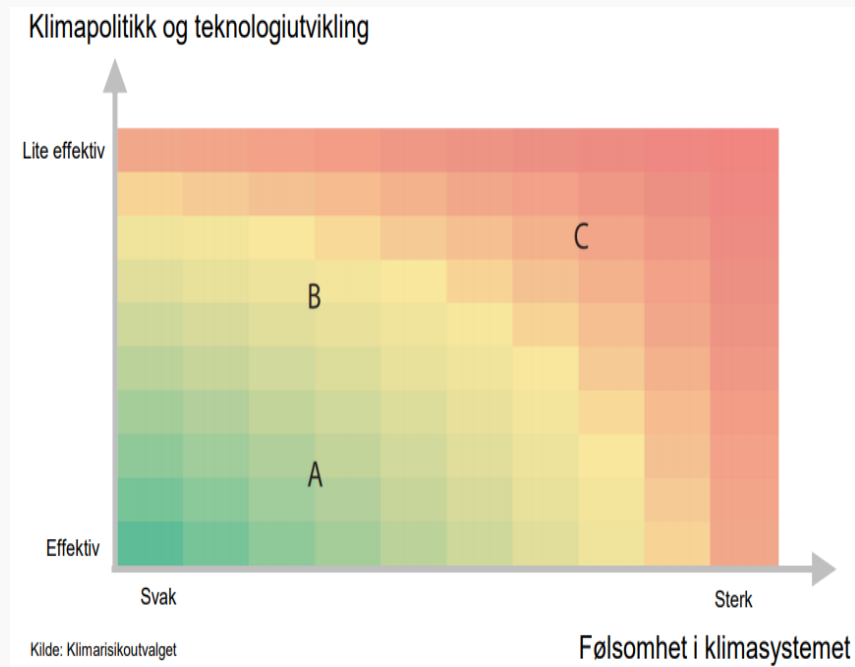
Fordelt på ulike teknologier i togradersscenariet

Kilde: IEA/NHO

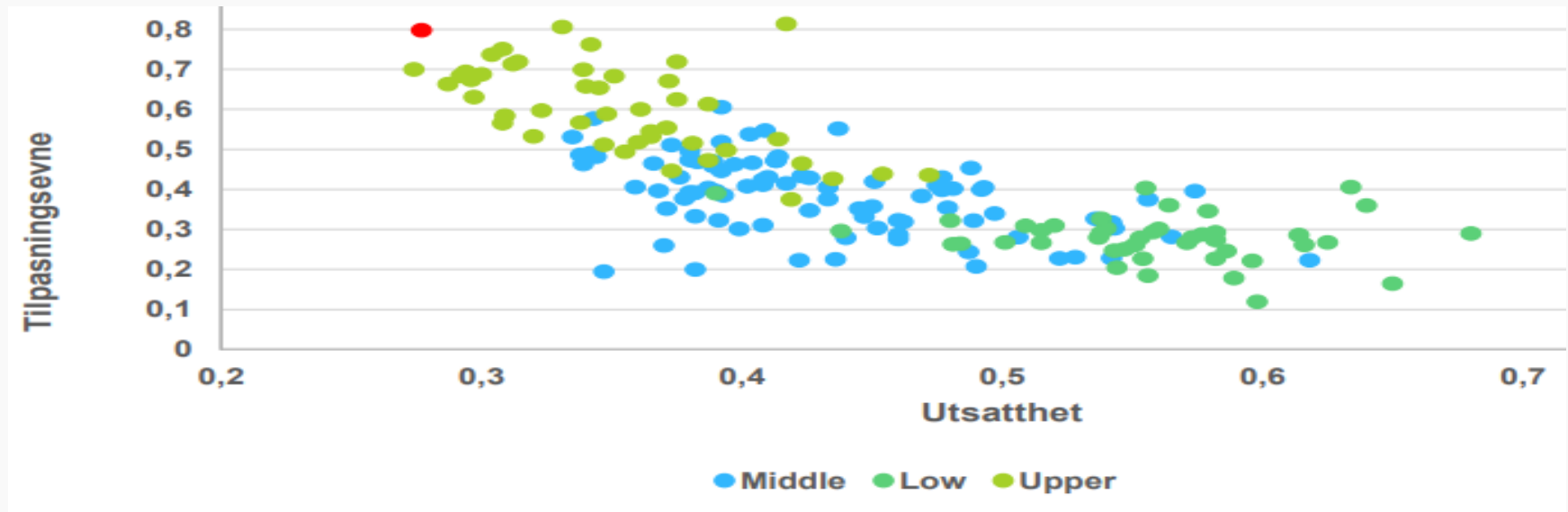
Klimarisiko: Enormt utfallsrom = stor usikkerhet

Skjev sannsynlighetsfordeling. Politikk og klimasystemets følsomhet avgjør

Rike land: Mindre utsatt, bedre tilpasningsevne

Figuren viser lands utsatthet for og evne til å tilpasse seg klimaendringer, hvor land er kategorisert etter økonomisk utviklingsnivå.

Kilde: University of Notre Dame Global Adaptation Index

Viktige risikofaktorer for Norge

	Direkte virkning	Indirekte virkning
Fysisk klimarisiko	Økte kostnader til forebygging og vedlikehold, redusert oppvarmingsbehov, økt produksjon i primærnæringer, økt kraftproduksjon	Økt konfliktnivå internasjonalt, endrede migrasjonsmønstre, endrede matvarepriser
Overgangsrisiko	Redusert verdi av norske petroleumsressurser Økt verdi av norsk vannkraft	
Kombinasjon av fysisk og overgangsrisiko	Klimarelaterte søksmål	Redusert verdi av SPU

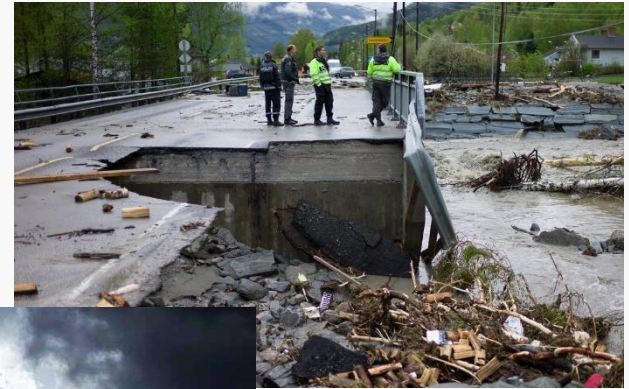
Kilde: Klimarisikoutvalget

KRU: Prinsipper for håndtering av klimarisiko

- **Bredde:** Bruk en helhetlig prosess i analyser av trusler, muligheter og risikofaktorer
- **Rammeverk:** Se klimarisiko opp mot andre risikoer og risikorammeverk
- **Appetitt:** Ønsket risikonivå må bygge på en bred vurdering av nytte, kostnader og tåleevne
- **Robusthet:** Legg vekt på robusthet i tråd med forsiktighets- og føre-var-prinsippene
- **Insentiver:** Klare sammenhenger mellom beslutninger og konsekvenser
- **Standardisering:** Risikovurderinger bør utføres mest mulig likt på tvers av ulike områder
- **Kommunikasjon:** Risikohåndteringen bør bygge på samarbeid, informasjonsdeling og åpenhet

Kommunenes rolle

- Arealplanlegging: Forebygging og håndtering av fysisk risiko
- Offentlig innkjøp – en muskel for grønn omstilling
- Tilrettelegge for at lavutslippsløsninger vinner frem (køprising, ladeinfrastruktur, byvekstavtaler, osv)

Nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP)

- Virkemiddel for å øke innovasjonskraft i off. anskaffelser, etbl 2010
- Operativt samarbeid stat-kommune-privat
- Viser muligheter, sprer erfaring, veileder
- Oslo: Krav om utslippsfrie byggeplasser, realisert gjennom samarbeid

Innovative anskaffelser

NHO

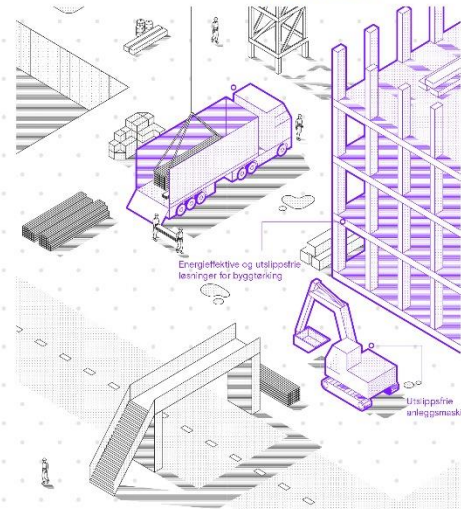
Felles anskaffelse av innovasjon

Utslippsfrie bygge- og anleggsplasser

Fossilfrie byggeplasser er allerede innen rekkevidde. Nå går vi videre i dialogen med bygg- og anleggsnæringen for å sammenstrekke oss i riktig retning mot utslippsfrie teknologier og løsninger.

Inisiatorer og samarbeidspartnere

innovativeanskaffelser.no

Fremdrift

- 1 **Bakgrunn**
Oslo kommune utfordret i 2016 leverandørene på fossilfri byggeplass. Nå er de største offentlige utbyggerne samlet i et felles initiativ med mål om utslippsfrie løsninger.
- 2 **Utvikling**
Utbyggerne har samlet seg om fremtidige krav til utslippsfrie løsninger, og i løpet av 2018 settes det i gang flere utviklingsløp.
- 3 **Anskaffelser**
Det vil bli utlyst anskaffelser for utslippsfrie bygge- og anleggsplasser etter hvert som markedet er klare for det.

Kåring av gode vertskapskommuner

- Konkurranssevnen bygges lokalt
- Lokalt næringsliv = lokal bærekraft
- Fellesprosjekt KS/NHO, lansert ÅK2019
- Kommunene: Proaktiv utviklingsaktør
- Kåring basert på forhold som er viktige for bedriftene, og som kommunene selv kan gjøre noe med
- 10 regioner, små og store kommuner
- Nasjonale vinnere kåres 9. april

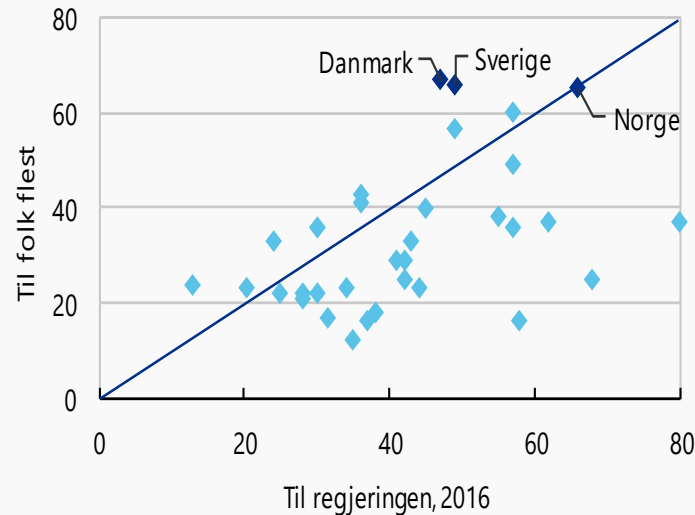
Tillit = økonomisk kapital

Letter samvirke/forhandlinger/omstillinger/reformer. Mindre forutsigbarhet

41 land: Tillit til myndigheter og folk flest

Prosent

Kilde: Gallup World Poll/OECD, Government At A Glance, 2017/World Value Survey/NHO

Takk for meg!